

MENTALISAATIO JA PACE-ASENNE KIINTYMYSSUHDETTA TUKEMASSA

LAB-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala AMK
Sairaanhoitaja
Kevät 2021
Annastiina Hattunen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Hattunen, Annastiina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Kevät 2021
	Sivumäärä 33	
Työn nimi Mentalisaatio ja Pace-asetus kiintymyssuhdetta tukemassa		
Tutkinto Sairaanhoitaja (AMK)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja sen toimeksiantajana oli lastensuojeluyksikkö Annalan Kasvurengas. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia tietoa hyödyntämällä selvittää mikä on mentalisaation hyöty ja Pace-asetuksen vaikutus kiintymyssuhteidenhäiriöistä kärsivien lasten kanssa työskenneltäessä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa kirjallinen kokonaisuus, jossa lisätään tietoutta mentalisaation ja Pace-asetuksen vaikutuksista työskenneltäessä kiintymyssuhteidenhäiriöistä kärsivien lasten kanssa.</p> <p>Tutkimuskysymykset muodostettiin alustavien hakujen ja aineistoon tutustumisen perusteella. Aineiston haussa käytettiin apuna sähköisiä hakupalveluita: Medic, EBSCO, Finna.fi sekä Google Scholar. Aineiston valintaa ohjasi sisäänottokriteerit. Aineisto analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen ja analysoinnin pohjalta koottiin opinnäytetyön keskeiset tulokset. Tuloksia tarkasteltiin suhteessa teoreettiseen pohjaan ja niitä käyttämällä koottiin opinnäytetyön pohdintaosuus. Viimeisenä arvioitiin työn luotettavuutta ja eettisyyttä sekä mietittiin mahdollisia jatkotutkimuksia ja työn hyödynnettävyyttä.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan päätellä, että mentalisaatioon perustuvilla hoitomalleilla ja terapialla voidaan vaikuttaa myönteisesti etenkin nuorten mentalisaation parantumiseen ja sitä kautta tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmiin. Kiintymyssuhteiden näkökulmasta mentalisaatioon perustuvan terapian ja hoitomallien avulla pystytään edesauttamaan turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä ja välttelevän kiintymystyylin vähenemistä. Pitkälle kehittynyt mentalisaatio vie kohti turvallista kiintymystä. DDP terapian työmenetelmä Pace on tehokas keino yhteyden ja vuorovaikutuksen luomiseen lapsen kanssa ja se edesauttaa turvallisen kiintymyksen muodostumista.</p>		
Asiasanat kiintymyssuhteet, mentalisaatio, pace, kiintymyssuhdehäiriöt		

Abstract

Author(s) Hattunen, Annastiina	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2021
	Number of pages 33	
Title of publication Title Mentalization and Pace-attitude maintaining attachment		
Name of Degree Bachelor of Health Care		
<p>Abstract</p> <p>The thesis was made by using literature review. The purpose of this thesis was to find out what is the use of mentalization and how Pace-attitude effects while working with children who is suffering from attachment disorders. The thesis was made in co-operation with foster care unit Annalan Kasvurengas and the meaning of the thesis was to raise awareness of mentalization and Pace-attitude among employees.</p> <p>The thesis was made by using the previous studies which were found from data bases Medic, EBSCO, Finna.Fi and Google Scholar and from other written and printed references. Research questions were created by using initial research and by reading material. Material to the literature review was analyzed and with the help of analyze main results were collected. Results were presented in a written form together with theoretical base and the last part of the thesis was made with the help of that.</p> <p>According to the results of the thesis, there is a positive effects of mentalization based treatments and therapy among youngsters. Better mentalization is especially connected with emotions and behavior. With the help of mentalization based therapy and treatments is also possible to create normal and safe attachment between caregiver and child. The result showed that with the help of mentalization based treatments and therapy is possible to prevent some attachment disorders. Better mentalization abilities help to create safe attachment between child and caregiver. Pace-attitude is used in Dyadic Developmental Psychotherapy and it is effective method interaction with children. With the help of Pace-attitude is possible to create good connection between children and caregiver and with the help of that connection is possible to make attachment work.</p>		
Keywords attachment, mentalization, pace, attachment disorders		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KIINTYMYSSUHTEET	2
2.1	Kiintymyssuhteet kehityksen perustana	2
2.2	Turvallinen kiintymyssuhde	3
2.3	Turvaton kiintymyssuhde	4
2.4	Organisoitumaton kiintymyssuhde	5
2.5	Lapsuuden kiintymyssuhdehäiriöt	6
2.6	Kiintymyssuhteet sijoitetuilla lapsilla	7
2.7	Kiintymyssuhdehäiriöisen lapsen piirteitä	7
3	MENTALISAATIO KASVATUSTYÖN TYÖVÄLINEENÄ	10
3.1	Mentalisaatio on kykyä pitää mieli mielessä	10
3.2	Kasvattajan mentalisaatiokyky ja kiintymys	11
3.3	Muuttuva mentalisaatio	11
4	PACE- VUOROVAIKUTUSSUHDETTA KORJAAVA ASENNE	13
4.1	Pace-asenne	13
4.2	Leikkisyys	14
4.3	Hyväksyntä	14
4.4	Uteliaisuus	15
4.5	Empatia	15
5	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
6	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄ	17
6.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	17
6.2	Aineiston haku ja valinta	18
6.3	Aineiston analyysi	20
7	TULOKSET	23
7.1	Tulosten tarkasteleminen	23
7.2	Mentalisaation hyödyt	23
7.3	Pace-asenteen vaikutukset	24
8	POHDINTA	27
8.1	Tulosten pohdinta ja johtopäätökset	27
8.2	Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	29
8.3	Jatkotutkimukset ja tulosten hyödynnettävyys	30
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Kiintymyssuhteiden merkityksestä keskustellaan paljon. Turvallista kiintymyssuhdetta pidetään kehityksen kannalta ihanteellisena. Sijoitetuilla lapsilla on takanaan vähintään yksi kiintymyssuhteen katkos, ja sijoitukseen päätyvä lapsi on harvoin kokenut varhaislapsuudessa tyydyttävää sekä turvallista vuorovaikutusta. Työskenneltäessä sijoitettujen lasten kanssa on tärkeää tietää kiintymyssuhteiden luonteesta ja erityispiirteistä, jotta on mahdollista työskennellä niitä korjaavasti. Häiriöt kiintymyssuhteessa voivat näkyä lapsella monella kehityksen osa-alueella ja lapsen oireilu voi olla monimuotoista sekä haastavaa. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 156-164.)

Vuorovaikutuksen parantamiseksi ja yhteyden luomiseksi voidaan hyödyntää Pace-asennetta sekä mentalisaatiota. Pace-asenne on kehitetty vuorovaikutuksellisen kehityopsykoterapian DDP:n työvälineeksi. Terapian tarkoituksena on korjata vaurioitunutta kiintymyssuhdemallia ja työote muodostetaan Pace-asennetta hyödyntäen leikin ja terapian keinoilla. Pace-asenteessa korostuu leikillisuus, hyväksyntä, empatia sekä uteliaisuus, joita hyödyntämällä pyritään rakentamaan turvallinen ja luottavainen suhde aikuisen ja lapsen välille. Mentalisaation avulla voidaan ymmärtää toisen ihmisen tunteet, tarpeet sekä käyttäytymisen taustalla olevat asiat, jolloin vuorovaikutus ja yhteyden luominen toiseen helpottuu. (Eller 2014, 2 ; Hughes 2015, 95; Mattila & Rantala 2019, 20-29.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii lastensuojeluyksikkö Annalan Kasvurengas. Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja sen tavoitteena on tutkittuun tietoon perustuen arvioida mentalisaation hyödyntämistä ja Pace-asenteen vaikutuksia kiintymyssuhdevaurioista kärsivien lasten/nuorten kanssa työskenneltäessä. Kiintymyssuhdevaurioista ja mentalisaation sekä Pace-asenteen hyödyntämisestä niitä korjaavina tekijöinä on tehty vähänlaisesti tutkimuksia etenkin lastensuojelun puolelle. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä lastensuojeluyksikön työntekijöiden tietämystä kiintymyssuhdehäiriöistä, niiden ilmenemisestä sekä mentalisaation ja Pace-asenteen vaikutuksista niihin.

2 KIINTYMYSSUHTEET

2.1 Kiintymyssuhteet kehityksen perustana

Kiintymyssuhde on erityinen tunnesuhde, joka muodostuu koettaessa turvaa ja lohtua toiseen ihmiseen. Lapsen kannalta tällainen suhde muodostuu lapsen ja sellaisen aikuisen välille, joka pitää huolta lapsesta. Lapsi voi muodostaa kiintymyssuhteita useisiin aikuisiin, mutta ensisijaiseksi kiintymyshahmoksi muodostuu aina yksi aikuinen. (Golding 2014, 39.)

Kiintymyssuhdeteorian on luonut psykoanalytikko John Bowlby vuonna 1969. Bowlby korostaa teoriassaan äidin rakkauden merkitystä ja sen puuttumisesta koituvaa uhkaa lapsen kehitykselle. Psykoanalytikko Sigmund Freud toimi Bowlbyn oppi-isänä ja Freudilta Bowlby otti ajatuksen varhaisen vuorovaikutuksen ja erityisesti äitisuhteen merkityksestä lapsen kehitykselle. Bowlby pyrkii kiintymyssuhdeteoriallaan selittämään: miksi ihmisillä on pyrkimys muodostaa vahvoja, valikoivia ja kestäviä siteitä toisiinsa sekä miten ja miksi keskeisten ihmissuhteiden katkeaminen tai jo uhka siitä aiheuttaa ahdistusta. Teoriassaan Bowlby korostaa etenkin aikuisen ja lapsen välisten kiinteiden tunnesuhteiden ensisijaista merkitystä ihmislapsen kehitykselle. (Sinkkonen & Kalland 2001, 14-20.)

Bowlbyn motivaatiomalli (theory of primary object clinging) on teoria alkuperäisestä objektiin kiinnittymisestä. Teorian mukaan ensisijaiseen hoitajaansa kiinnittymällä lapsi kehittää kiintymyssuhdettaan ja lapsen tapa kiinnittyä häntä hoitavaan henkilöön riippuu mahdollisuudesta käyttää hoitajaa turvallisena perustana silloin kun hän tutkii ympäristöä. (Sinkkonen & Kalland 2002, 22.) Lapsi kehittää itselleen valikoiman kiintymiskäyttäytymistä, eräänlaisen itsesäätelyjärjestelmän, minkä avulla hän ylläpitää yhteyttä hoitajaansa. Etenkin erotilanteet, fyysinen torjunta ja ympäristön uhkaavat olosuhteet laukaisevat lapsessa kiintymiskäyttäytymistä. (Golding 2014, 38.) Lapsen kokemus äidin saatavilla olosta vaikuttaa näin ollen siihen millaiseksi hänen kehittyvä säätelyjärjestelmänsä muodostuu. Aluksi lapsen kiinnittyminen määrittyy etäisyytenä äidistä ja myöhemmin koettuna turvallisuuden tunteena. (Sinkkonen & Kalland 2001, 20-22.)

Kiintymyssuhdeteoriam on täydennetty myöhemmin kiintymyssuhdeluokittelulla, joka perustuu Mary Ainsworthin havaintoihin ja niiden pohjalta kehitettyyn vierastilanne menetelmään. Vierastilanne menetelmän avulla pystyttiin tunnistamaan ja ymmärtämään lapsia, joiden kiintymyssuhdemalli vanhempaan oli poikkeava. Testissä vanhempi poistuu huoneesta lyhyeksi aikaa ja lapsi jää vieraan aikuisen kanssa. Testissä tutkitaan, miten lapsi ja vanhempi käyttäytyvät ero- ja yhdistymistilanteessa, miten vanhempi valmistelee lähtönsä, miten lapsi ilmaisee stressinsä ja miten pian yhteys palaa vanhemman saapuessa takaisin. Ainsworthin havaintojen pohjalta kiintymyssuhdeteoriam on luokiteltu neljään

kiintymisen päämalliin, joita ovat luottavainen/turvallinen, välttelevä, ristiriitainen sekä organisoitumaton malli. Kiintymyssuhdeteorian tunteminen voi auttaa ymmärtämään sellaisia lapsia, jotka ovat kokeneet traumoja kuten hyväksikäyttöä, hylkäämistä, pahoinpitelyä ja joilla voi tästä syystä olla vaikeuksia muodostaa myöhemmin elämässään terveitä kiintymyssuhteita. (Sinkkonen & Kalland 2001, 22; Golding 2014, 38.)

2.2 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisen kiintymyksen kehittymiseen vaikuttavat lasta hoitavat, hänen tarpeensa herkästi huomioivat ja niihin herkästi reagoivat vanhemmat. Turvallisesti kiintyneet lapset voivat käyttää vanhempaa turvallisena perustanaan ja he voivat luottaa vanhemman arviointikykyyn kaikissa olosuhteissa. Turvallinen kiintymys mahdollistaa lapsen itseluottamuksen kehittymisen niin, että hänellä on kykyjä myös etsiä ja ottaa apua vastaan toisilta. Turvallisesti kiintyneen lapsen kokemus sensitiivisistä vanhemmista edesauttaa lasta ajattelemaan itseään rakastettavana ja pystyvänä. Turvallisesti kiintyneen lapsen ei tarvitse pelätä hylätyksi tulemistä ja hänellä on näin ollen helppoa ja turvallista näyttää kaikkia tunteitaan. Tällainen turvallisuuden tunne edesauttaa sitä, että lapsi voi käyttää voimavarojaan oppimiseen ja maailmaan tutustumiseen ja hänellä on hyvät edellytykset oppia käyttämään emotionaalisia ja kognitiivisia elementtejä vuorovaikutuksessa. Turvallista kiintymyssuhdemallia pidetäänkin kehityksen kannalta ihanteellisena. (Golding 2014, 52; Sinkkonen 2018, 46.)

Myös Välivaara (2010, 3) toteaa, että lapselle kehittyy vanhempien arvostuksen ja lapsen tarpeiden huomioimisen ansiosta terve itsetunto ja luottamus itseensä sekä toisiin ihmisiin. Turvallisen kiintymyssuhteen ansiosta lapsella on paremmat mahdollisuudet selviytyä elämän haasteista ja vastoinkäymisistä ja oppia empatiakykyä sekä läheisyyttä. Näiden taitojen avulla lapsen on myös helpompi muodostaa pysyviä ystävyssuhteita.

Sinkkosen ja Kallandin (2018, 92-93) mukaan normaalikehityksessä lapselle tärkeiksi kiintymyskohteiksi voivat tulla opettajat, harrastusten ohjaajat ja valmentajat, samalla kun suhteet omiin vanhempiin voivat muuttua. Etenkin nuoruusiässä kiintymyssuhteiden painopiste siirtyy vähitellen vanhemmista kodin ulkopuolisiin ihmisiin ja kyse voi olla joko ystävyydestä tai seurustelusuhteesta. Tärkeimmäksi asiaksi turvallisen kiintymyssuhteen kannalta muodostuu lohdutusta ja läheisyyttä antavan, turvallisen aikuisen saatavilla olominen, jolloin kokemus turvallisuudesta näkyy edelleen murrosiässä kodista irtaantumisen ja itsenäistymisen helppoutena.

2.3 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomat kiintymyssuhteet on jaettu turvattomaan-välttelevään ja turvattomaan-ristiriitaiseen. Välttelevässä kiintymyssuhteessa vanhemmalla on vähäinen tai vääristynyt kyky virittäytyä lapsen tunnetiloihin ja lapsi olettaa, että häneltä odotetaan kykyä selviytyä voimakkaista tunnekuuhuista itsenäisesti. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsen tarpeita ei kuulla ja hän kokee torjutuksi tulemista, sekä tunnetason kylmyyttä. Tämä johtaa siihen, että lapsi tukahduttaa negatiiviset tunteensa ja pyrkii miellyttämään vanhempaansa hylätyksi tulemisen pelossa. Välttelevän kiintymyssuhteen lapset ovat näennäisesti itsenäisiä ja reippaita lapsia. Heillä voi olla vaikeuksia toverisuhteissaan sekä piiloaggressiota. Lasten toiminta on järkipäistä ja heillä on vaikeuksia tunnistaa ja havainnoida omia tunteitaan, etenkin kielteisten tunteiden osalta. (Tuovila 2008, 37; Sinkkonen 2018, 46.)

Rusanen (2011, 65-66) toteaa, että välttelevässä kiintymysmallissa lapsen on ollut pakko kehittää itselleen itsesäätelyjärjestelmä korvaamaan turvallisen aikuisen läsnäoloa. Itsesäätelyjärjestelmän avulla lapsi pystyy tarvittaessa tyyntymään itsensä turvattuuden ja hädän hetkellä. Välttelevän kiintymysmallin omaavan lapsen hoivaajat eivät ole olleet kykeneviä rauhoittamaan lasta, ja heillä on vaikeuksia omien tunteidensa ilmaisussa. Heillä saattaa olla myös vaikeuksia pitää lasta lähellä, jolloin lapsi ei saa tarvittavaa fyysistä läheisyyttä tai katsekontaktia, vaikka kaipaa sitä. Sen sijaan lapsi saattaa saada positiivista huomiota ainoastaan silloin kun ei ilmaise hätäänsä. Välttelevästi kiintynyt lapsi oppii pitämään etäisyyttä vanhempiinsa joko fyysisesti, henkisesti, tai sitten molemmilla tavoilla.

Toinen turvaton kiintymysmalli on ristiriitainen eli ambivalentti kiintymysmalli. Ristiriitainen kiintymyssuhde syntyy, kun hoitaja suhtautuu lapseen epäjohdonmukaisesti ja arvaamattomasti. Lapsen kokemus hoivasta on ristiriitaista, vanhemman ollessa toisinaan läsnä ja huomioiva ja toisinaan poissaoleva sekä torjuva. Lapsi pyrkii herättämään aikuisen huomion omalla voimakkaammalla käytöksellään ja tunteiden ilmaisulla mikä johtaa siihen, että kommunikointi ja ilmapiiri voi olla hyvin uhakas, negatiivinen ja tunnekuuhuinen. Lapsi voi olla hyvin takertuva ja avuton, mutta toisaalta samalla aggressiivinen sekä manipuloiva. Ristiriitainen kiintymyssuhde on pitkäaikaisriski kehitykselle ja siitä seuraa sosiaalista ahdistuneisuutta sekä epävarmuutta. (Tuovila 2008, 37-38.) Aikuisuudessa ristiriitaisesti kiinnittyneellä henkilöllä saattaa olla taipuvaisuutta ahdistua ja uupua muita helpommin (Duodecim 2020).

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi voi osoittaa vanhempiaan kohtaan vastarintaa tai välinpitämättömyyttä. Lapsi on oppinut, että vanhemman huomion voi saada ainoastaan konfliktien avulla ja konflikteihin lapsi pyrkii omien tunteidensa liioittelulla. (Rusanen 2011, 67.)

Tunteiden liioittelun ohella lapsi voi hakea tarvittavaa turvaa myös kiukuttelulla, ahdistuneisuudella sekä vihaisuudella. Isommilla lapsilla sama voi ilmetä uhmakkuutena tai käytöshäiriöinä ja psykoottisena oireiluna. (Väliavaara 2010, 4.) Ristiriitaisesti kiintyneitä lapsia on kuvattu haavoittuviksi ja voimakkaasti aikuisista riippuvaisiksi, ja heillä on heikentynyt kyky itsenäistyä. Ristiriitaisen kiintymyssuhteen omaavalla lapsella on lisääntynyt alttius sairastua ahdistuneisuushäiriöön. (Rusanen 2011, 68.)

2.4 Organisoitumaton kiintymyssuhde

Organisoitumaton, eli jäsentymätön kiintymyssuhde kehittyy vanhempien ollessa pelokkaita tai pelottavia lapselle. Kun lapsi kaipaa emotionaalista tukea, hän ei tiedä miten hänen tulisi käyttäytyä saadakseen sitä vanhemmaltaan, joka on samalla sekä pelon lähde että mahdollinen turva. (Golding 2014, 70.) Perheen ilmapiiri voi olla hyvin epäjohtonmukainen ja lapsen kannalta vahingollinen. Lapset kokevat vanhemmat epäluotettavina ja jopa vaarallisina ja perheessä voi esiintyä alkoholiongelmia tai väkivaltaa. (Duodecim 2020.)

Sinkkonen ja Tervonen-Arnkil (2015, 34) toteavat, että lasta hoivaavan aikuisen mieli sisältää lapselle vaikeaselkoisia ristiriitaisuuksia ja äänensävy voi olla lämmin, mutta eleet voivat antaa ymmärtää toista ja voivat olla jopa aggressiivisia. Aikuinen voi myös pyrkiä leikkimään lapsen kanssa, mutta hänen käytöksensä on tunkeilevaa. Aikuisen käyttäytyminen on epäsensitiivistä ja antaa vaikutelman, ettei hän tiedosta omia tunnetilojaan tai motiivejaan. Hoivaajan omat psyykkiset ongelmat kuten hoivaajan vaikea ahdistuneisuus voi olla myös yhteydessä lapsen organisoimattomaan kiintymyssuhteeseen. Taustalla voi olla myös hoivaajan oma, käsittelemättä jäänyt trauma tai menetys, mikä voi estää hoivaajan eläytymisen lapsen tunnetiloihin.

Lapsen kasvaessa aikuisen käyttäytymisestä tulee kontrolloivaa ja lapsesta tulee pelokas sekä aggressiivinen. Hänellä voi olla vaikeuksia ystävystyä tai säilyttää ystävyyssuhteita. Organisoitumattoman kiintymyssuhteen omaava lapsi ei myöskään pidä koskettamisesta tai sylissä olemisesta. Häiriö näkyy myös aikuisuudessa ja vanhempina heillä on vaikeuksia kohdata omien lastensa tarpeet. (Golding 2014, 70-71.)

Organisoitumattomasti kiinnittynyt ihminen on kokenut usein lapsuudessaan toistuvia traumoja, hoidon vakavia puutoksia ja joskus suoranaista kaltoinkohtelua. Traumakokemukset ja kiintymyssuhteen turvattomuus kietoutuvat toisiinsa ja lapsi on elänyt kroonisessa stressitilanteessa. Tämän organisoitumattoman kiintymyssuhteen ja varhaisen traumatisoitumisen seurauksena syntyy usein taipumus erilaisiin dissosiativisiin ilmiöihin. Dissosiaatio syntyy psyyken kuormittuessa liikaa ja voi ilmetä traumaperäisen stressihäiriön oireina,

turtumisena, todellisuuden vääristymisenä ja siitä irtautumisen kokemuksina sekä aistimusten vääristymisenä. Dissosiativisilla oireilla on merkitystä monissa mielenterveyden häiriöissä, kuten esimerkiksi paniikkihäiriössä, persoonallisuushäiriöissä ja joissakin psykoottisissa tiloissa. (Sinkkonen & Tervonen-Arnklin 2015, 35.) Organisoitumattomasti kiinnittyneet lapset tarvitsevatkin eheytyäkseen terapeutisia korjaavia kokemuksia (Välivaara 2010, 4).

2.5 Lapsuuden kiintymyssuhdehäiriöt

Lapsuuden kiintymyssuhdehäiriöt ovat oirekokonaisuuksia, jotka ilmenevät sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmina. Niiden kehittymistä edesauttaa varhaislapsuuden traumakokemukset, laiminlyönti, hyväksikäyttö tai jatkuvasti vaihtuvat hoitajat ja mahdolliset kiintymyksen kohteet. (Duodecim 2017.) Reaktiivisen kiintymyssuhteen häiriölle tyypillisiä piirteitä ovat tunnesäätelyn häiriöt ja sosiaalisen vastavuoroisuuden vaikeutuminen. Lapsuuden kiintymyssuhteiden reaktiivinen häiriö alkaa yleensä ennen 5 vuoden ikää, ja se syntyy lähes aina riittämättömän hoivan ja huolenpidon seurauksena. Näin ollen häiriötä tavataan eniten sijoitetuilla ja adoptoiduilla lapsilla. (Raaska & Sinkkonen 2016, 233-235.) Eri-tyisesti vanhempien alkoholi- ja huumeriippuvuuden sekä äidin masennuksen on todettu olevan yhteydessä reaktiivisen kiintymyssuhdehäiriön syntyyn. Mikäli molemmilla lapsen vanhemmalla on jokin mielenterveysdiagnoosi, on lapsen riski reaktiiviseen kiintymyssuhdehäiriöön 51-kertainen verrattuna lapsiin, joiden vanhemmilla diagnoosia ei ole. (Upadhyaya ym. 2018, 9.)

Reaktiivisessa kiintymyssuhdehäiriössä lapsen oireet ovat selvimmin nähtävissä ero- ja jälleennäkemistilanteissa, lapsen käyttäytyminen saattaa olla ristiriitaista ja reaktio on sekoitus lähestymistä, välttämistä ja lohdutuksen vastustamista. Lapsi ei reagoi lohdutukseen rauhoittumalla ja saattaa tuntea toivottomuutta, apatiaa, ahdistusta ja pelokkuutta sekä aggressiivisuutta. (Raaska & Sinkkonen 2016, 233-235.)

Kiintymyssuhteiden estottomuudessa lapsella ei ole ensimmäisten elinvuosien aikana ollut mahdollisuutta muodostaa erityistä kiintymyssuhdetta kehenkään jatkuvasti vaihtuvien hoitajien vuoksi. Tämä voi näkyä varhaislapsuudessa lapsen takertuvaisuutena vaikkapa vieraisiin ihmisiin. Lapsen käytös saattaa olla myöhemmin joko huomionhakuista tai estotoman tuttavallista. Lapsi saattaa käyttäytyä umpimähkäisen ystävällisesti tai huomionhakuisesti ketä tahansa kohtaan ja saattaa hakeutua jopa fyysisesti liian lähelle tuntemattomia ihmisiä. Lapsen huomionhakuisuus voi johtaa myös aggressiiviseen käyttäytymiseen toisia kohtaan. Oireet ilmenevät laaja-alaisesti sosiaalisissa suhteissa ja ne korjaantuvat hitaasti siitä huolimatta, että ympäristön olosuhteet muuttuvat, eli esimerkiksi lapsen adoption tai sijoituksen jälkeen. (Raaska & Sinkkonen 2016, 233-235; Duodecim 2017.)

Raaskan ja Sinkkosen (2016, 234-236) mukaan reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö sekä estoton vuorovaikutushäiriö haittaavat suuresti sosiaalisia suhteita ja niiden yhteys moniin myöhemmin ilmeneviin mielenterveydenhäiriöihin on mahdollinen. Reaktiivinen häiriö on myös yhteydessä käytöshäiriön oireisiin kuten varasteluun, valehteluun, julmuuteen eläimiä ja toisia ihmisiä kohtaan sekä omaisuuden tuhoamiseen. Kiintymyssuhteiden reaktiivisen häiriön piirteiden on kuitenkin todettu helpottavan ja lievenevän suurimmalla osalla lapsista ensimmäisen vuoden aikana turvallisempaan ja normaalimpaan kasvuympäristöön pääsemisen jälkeen. Tärkeintä hoidossa on turvata lapselle turvallinen sekä emotionaalisesti saatavilla oleva hoitaja. Yhteyden luominen lapseen voi olla haastavaa ja siinä voi tarvita ulkopuolista apua sekä tukea. Lapsen kannalta tärkeätä on myös, että häntä hoivaavat aikuiset osaavat käsitellä omia kielteisiä tunteita ja pettymyksiä. Toisin sanoen hoivaajien on oltava ensin kosketuksissa omiin tunteihinsa voidakseen auttaa lasta.

2.6 Kiintymyssuhteet sijoitetuilla lapsilla

Sinkkosen ja Tervonen-Arnkilin (2015, 156-158) mukaan sijoitukseen tulevilla lapsella on takanaan vähintään yksi kiintymyssuhteen katkos ja vain harva sijoitukseen tuleva lapsi on saanut varhaislapsuudessaan tyydyttävää ja turvallista vuorovaikutusta. Työskennellessä sijoitettujen lasten kanssa onkin tärkeää tietää kiintymyssuhteiden luonteesta ja niiden erityispiirteistä. Tämän tietämyksen avulla lapselle voidaan tarjota korvaavia sekä korjaavia vuorovaikutuskokemuksia. Perheisiin sijoitetuilla lapsilla on hyvät mahdollisuudet uusien kiintymyssuhteiden muodostamiseen, mutta valitettavan usein lasten vaikeat psyykkiset oireet uuvuttavat perheen ja sijoitus päättyy ennen aikojaan. Uuden paremman kiintymyssuhteen edellytys on lapsen kokemus siitä, että häntä ei hylätä vaikeina ja hallitsemattomina hetkinäkään.

Sinkkonen ja Tervonen-Arnklin (2015, 163-164) tuovat esiin tärkeän näkökulman siitä, miten lapsen siirtely kodin ja useiden sijoituspaikkojen välillä vaikeuttaa hänen mahdollisuutensa luoda edes yhtä turvallista kiintymyssuhdetta häntä hoitavaan aikuiseen. Näin ollen on vaarana, ettei lapsi tiedä mihin kuuluu vaan jää ajelehtimaan kodin ja sijoituspaikkojen väliseen tilaan. Lastensuojelun tärkein tehtävä onkin järjestää lapselle mahdollisuus ainakin yhden turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Tärkeää on joka tapauksessa tietää ja tuntea lapsen kiintymyssuhdehistoria, mahdolliset traumat sekä lapsen omaksumat kiintymyssuhdemallit, jotta on mahdollista työskennellä niitä korjaavilla tavoilla.

2.7 Kiintymyssuhdehäiriöisen lapsen piirteitä

Tuovila (2008, 39) toteaa, että vakavat ja varhaiset kiintymyssuhteen häiriöt voivat vaurioittaa lapsen kehitystä kaikilla kehityksen alueilla: tunne-elämän (emotionaalisen)

kehityksen alueella, älyllisen (kognitiivisen) kehityksen alueella, ihmissuhteiden (sosiaalisen) kehityksen alueella sekä fyysisen ja somaattisen kehityksen alueella.

Tunne-elämän vauriot näkyvät vaikeuksina tulla toimeen myönteisten ja kielteisten tunteiden kanssa. Turvattomasti kiinnittyneet lapset saattavat käyttäytyä tunne-elämältään huomattavasti ikäistään kypsymättömämmin. Syrjäytymisen mahdollisuus on olemassa vaillinaisen tunteiden ilmaisun ja väärinymmärrysten takia. Syrjäytymistä on mahdollista ehkäistä ja lapsen selviytymiskykyä lisätä, jolloin turvattomasti kiintyneen lapsen on mahdollista saada korjaavia kokemuksia ja eheytyä. (Väliavaara 2010, 4.)

Tunne-elämältään vaurioitunut lapsi ei osaa nimetä tunnetilojaan eikä toisaalta pysty selviämään niistä itse, sillä häntä ei ole varhaisvaiheessa autettu tunnistamaan, nimeämään tai selviämään erilaisista tunnetiloista. Lapsen koko tunnesanasto voi olla todella niukka ja tunteiden sanoittaminen puutteellista. Kyky säädellä omia tunteita kehittyy vain suhteessa toiseen jaetuilla kokemuksilla ja tunnetiloilla. Koska nämä itsesäätelyn alkeet ovat jääneet varhaisvaiheessa oppimatta, pienikin tunnekuuhu voi aiheuttaa suuren reaktion. Lapsi voi olla myös oppinut mukautumaan sekä olemaan näkymätön ja kieltämään omat tunteensa. (Tuovila 2008, 40-41.) Väliavaaran (2010, 9) mukaan onkin tärkeää sanoittaa lapselle tunteita ja tiedostaa omat herkätkohdat ja ärsytyspisteet, jotta ristiriitatilanteissa olisi mahdollista säilyttää myönteinen tunneyhteys lapseen ja olla provosoitumatta omien vastatunteiden takia.

Kognitiivisen kehityksen ongelmat ovat tavallisesti keskittymiseen liittyviä ja kiintymyssuhdehäiriöisillä lapsilla on paljon sekä laaja-alaisia että rajallisia ongelmia oppimisen eri alueilla. Ajan, paikan ja syyn sekä seurauksen suhteet ovat epäselviä, kuten kelloajat, kuu-kaudet sekä vuodenaajat ja kaikenlainen looginen syy-seuraussuhde. Kokemuksista oppiminen on erityisen vaikeaa useista toistoista huolimatta. (Tuovila 2008, 41.)

Tuovilan (2008, 41-42) mukaan kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivä lapsi tai nuori kokee ongelmia ihmissuhteissaan, suhteissaan ikätovereihinsa ja aikuisiin eli auktoriteetteihin. Lapsi on tottunut siihen, että hän itse kontrolloi kaikkea ja johtaa näin ollen tilanteita sekä vuorovaikutussuhteita. Vuorovaikutus on toimivaa niin kauan kun se tyydyttää kiintymyssuhdehäiriöisen lapsen tarpeita. Toisten ihmisten tarpeiden ilmaantuessa syntyy konflikteja ja kiintymyssuhteeltaan vaurioitunut saattaa tuntea tulevansa kaltoinkohdelluksi ja vetäytyy kontaktista. Ylireagoinnit ja vetäytymiset suhteesta ovatkin tyypillisiä kiintymyssuhdehäiriöiselle henkilölle. Huomionhakuinen käyttäytyminen tekee heidät haavoittuvaisiksi ja alttiiksi erilaiselle hyväksikäytölle.

Kiintymyssuhdehäiriöisillä lapsilla varhaisvaiheiden ollessa puutteellisia ovat myös keholliset ja aisteihin liittyvät kokemukset jääneet vähäisiksi. Fyysisen ja somaattisen kehityksen

häiriöt tulevat esiin kehon perustoiminnoissa, kuten syömisessä, nukkumisessa sekä raikon ja suolen hallinnassa. Ongelmia voi olla myös ihossa, erilaisia ihottumia, allergioita sekä astmaattisia oireita esiintyy. Tuntoaistissa saattaa esiintyä yli-tai alireagoivuutta. Lasten fyysinen kehitys voi myös olla ikäisiään jäljessä, he saattavat olla hieno-ja karkea-motoriikaltaan kömpelöitä, ja heillä saattaa olla puutteita sekä vaikeuksia arkielämän perustaidoissa. (Tuovila 2008, 43-44.)

3 MENTALISAATIO KASVATUSTYÖN TYÖVÄLINEENÄ

3.1 Mentalisaatio on kykyä pitää mieli mielessä

Mentalisaatioteorian on kehittänyt Peter Fonagy ja se on kehitetty alun perin psykoterapeuttiseksi menetelmäksi. Nykyään mentalisaatiota hyödynnetään monenlaisissa hoitomenetelmissä ja arvioinneissa. Mentalisaation avulla voimme ymmärtää esimerkiksi sen, että toisen ajatus voi olla yhtä oikea kuin omamme. Mentalisaatio eli mielen pitäminen mielessä (keeping mind in mind) ilmenee arjessa siten, että ihminen kykenee pohtimaan omaa ja toisen ihmisen näkökulmaa ja kokemusta. (Mattila & Rantala 2019, 20-26.)

Mattila & Rantala (2019, 20) toteavat, että mentalisoinnin voidaan sanoa olevan avain hyviin ihmissuhteisiin. Kun oivaltaa toisen tunteet ja tarpeet ja käyttäytymisen taustalla olevat asiat, pystyy helpommin selvittämään erimielisyyksiä ja yhteys toiseen syntyy mutkattomammin ja vuorovaikutuksesta tulee sujuvaa.

Mentalisaatiokyky on yhteydessä hyvään vuorovaikutukseen lapsen kanssa, turvalliseen kiintymykseen, suotuisaan kognitiiviseen- ja tunne-elämän kehitykseen sekä lapsen omaan mentalisaatiokykyyn. Mentalisaatio tukee näin ollen lapsen psyykkistä kehitystä. Vaikka varhaiset vuorovaikutuskokemukset ovat ratkaisevan tärkeitä mentalisaation kehittymiseksi, kyky voi vahvistua myös myöhempien hyvien ihmissuhteiden sekä tarkasti suunnatun hoidon avulla. Mentalisaatio vaatii empatiakykyä, mutta se on laajempi käsite kuin empatia itsessään. (Pajulo ym. 2015, 1.) Mattila ja Rantala (2019, 29) toteavatkin, että mentalisaatio ei ole empatian synonyymi, sillä se ei ole pelkästään myötätuntoisten huomioiden tekemistä vaan kaikenlaisten huomioiden tekoa sekä yritystä ymmärtää mielen ja käytöksen yhteyttä.

Mentalisaatiokykyä tarvitaan, jotta ihminen kykenee ennakoimaan omia ja toisen reaktioita eri tilanteissa sekä säätelämään omia tunnetilojaan. Puutteellinen mentalisaatiokyky on yhteydessä epävakaaseen persoonallisuuteen sekä moniin muihin psyykkisiin ja neuropsykiatrisiin häiriöihin. Mentalisaatioon tarvitaan sopiva tunnevireyden tila. Mikäli kasvattaja pystyy ennen reagoimistaan asettumaan lapsen tunnetilaan ja säätelämään omaa tunnetilaansa, hänen on helpompaa tavoittaa myös lapsen tunnetila ja yhtyä lapsen iloon tai toisaalta rauhoittaa lasta. (Laitinen & Ollikainen 2017, 15; Mattila & Rantala 2019, 32.)

Mentalisaatiota on tarkasteltu sekä psykoanalyttisesta että kehityspsykologisesta näkökulmasta käsin. Kiintymyssuhteiden ja mentalisaation yhteyttä on myös mietitty jo pidempään, etenkin jäsentymätön turvaton kiintymyssuhde johtaa mentalisaatiokyvyttömyyteen. (Suviala 2011, 263.)

3.2 Kasvattajan mentalisaatiokyky ja kiintymys

Vanhemman heikompi reflektiivinen kyky, eli pre-mentalisaatio on yhteydessä negatiivisempaan vaikutelmaan lasta kohtaan. Lapsi nähdään tuolloin esimerkiksi jonkin verran herkemmin hermostuvampana, hankalahoitoisempana, pelokkaampana, vaikeammin tulkittavampana ja itseään heikommin ilmaisevana. Tämä voi olla osaltaan vaikuttamassa syntyviin kiintymyssuhteiden ongelmiin. Vanhemman hyvä mentalisaatiokyky puolestaan on yhteydessä lapsen näkemiseen helppohoitoisena, hyväntuulisena ja rauhallisena. Tämä edesauttaa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista. (Haarala 2019, 44.) Mentalisaatiokykyä vahvistavien hoitomallien avulla on voitu vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin ja vanhempien itseluottamuksen lisääntymiseen (Sourander 2016, 52). Turvaton ja väkivaltainen lapsuus sekä vanhemman huono pre-mentalisaatio vaikuttavat myös lapsen mentalisaatiokyvyn kehittymisen (Haarala 2019, 44).

Camoiranon katsauksessa (2017, 9) vertailtiin mentalisaation ja vanhemmuuden yhteyttä sekä vanhempien reflektiokyvyn parantumista mentalisaatiota tukevien hoitomallien avulla. Useat tutkimukset osoittavat, että vanhempien hyvä reflektiokyky liittyy lapsen riittävän hyvän hoivan laatuun ja turvalliseen kiintymykseen. Hyvä reflektiokyky oli yhteydessä myös parempaan mentalisaatiokykyyn. Mentalisaatiokykyä vahvistavilla hoitomalleilla on puolestaan saatu merkittäviä parannuksia vanhempien reflektiokykyyn. Erityisesti mentalisaatiokykyä vahvistavista hoitomalleista hyötyivät ne vanhemmat, joilla oli omia kiintymyssuhteen häiriöitä ja lapsuudessa koettua kaltoinkohtelua.

Mattilan ja Rantalan (2019, 92) mukaan vanhemman ollessa mentalisoiva suhteessa lapseensa on hän myös lapselle helposti saatavilla tunnetasolla. Kiintymyssuhdeteoriassa ei niinkään ole kysymys rakkaudesta vaan juuri samalle tunnetasolle pääsemisestä lapsen kanssa. Turvallisesti kiinnittyneen lapsen on helppo lähteä tutkimaan toisten ihmisten mieltä ja oppia vähitellen ymmärtämään omia kokemuksiaan. Turvattomassa kiintymyssuhdemallissa lapsi on oppinut pakenemaan toisen ihmisen mieltä ja ajattelua, sillä se on ollut hänelle alun perin suojautumista aikuisen mahdollisesti pelottavalta mielentilalta ja muodostunut näin ollen hänelle normaaliksi toimintatavaksi. Varhaislapsuuden turvallinen kiintymys luo näin ollen pohjan tunnetilojen mentalisaatiolle ja tunteiden säätelylle.

3.3 Muuttuva mentalisaatio

Laitisen ja Ollikaisen (2017, 18-19) mukaan mentalisaatiokyky kehittyy lapsuudessa ja edelleen nuoruusiässä, ollen siten samalla edellytys nuoruusiän kehitystehtävälle; oman identiteetin syntymiselle. Mentalisaatiokyky ei säily yhtä hyvänä kaikissa elämäntilanteissa ja ihmissuhteissa. Stressi, trauma- tai kriisitilanteet sekä tietyt ihmissuhteet voivat johtaa

varhaisempien mielen toimintamallien sekä puolustusmekanismien aktivoitumiseen, mikä voi aiheuttaa mentalisaatiokyvyn väliaikaisen heikkenemisen.

Pajulo ym. (2015, 1051-1054) toteavat, että esimerkiksi nuoruusikä on mentalisaation kehittymisen kannalta erityisen haasteellista aikaa. Murrosikäinen kokee helposti voimakkaita tunnereaktioita ja tunteiden hallinta vaikeutuu. Mikäli näitä tunteita ei osaa hallita riittävästi, voi mentalisaatiolle ominainen pohdinta ja toisten kokemuksiin eläytyminen olla vaikeampaa. Gizzin (2020, 35) mukaan kiintymykseen liittyvät ongelmat ja niistä syntyvä ahdistuneisuus voivat vaikuttaa mentalisaatiokyvyn muodostumiseen ja ylläpitämiseen niin nuoruudessa kuin muissakin elämänvaiheissa.

4 PACE- VUOROVAIKUTUSSUHDETTA KORJAAVA ASENNE

4.1 Pace-asenne

Traumatisoituneiden lasten kasvatuksessa oleellista on turvallisuuden ja luottamuksen rakentaminen. Luottamuksen ja turvallisuuden rakentamisessa voidaan käyttää apuna Pace-asennetta. Pace-asenteen neljä ominaispiirrettä ovat: leikkisyys (playfulness), hyväksyntä (acceptance), uteliaisuus (curiosity) ja empatia (empathy). Pace-asenteessa aikuinen vastaa ja reagoi lapsen haastavaan käyttäytymiseen hyväksyvästi sekä sanoittaa lapsen tunnetiloja. Pace-asenne on vuorovaikutuksellisen kehitypsykoterapian DDP:n työväline, jonka on kehittänyt Daniel Hughes. Terapian tarkoitus on korjata vaurioitunutta kiintymyssuhdemallia ja siitä on viimeisen 20 vuoden aikana kehittynyt kehitystraumasta kärsivien lasten ja heidän perheidensä hoitomalli. Vaurioitunut kiintymyssuhdemalli voi olla esteenä uuden ihmissuhteen tervehdyttävälle vaikutukselle. DDP:ssä Pace-asennetta käyttää niin terapeutti kuin lasta hoitava aikuinenkin. (Eller 2014, 2 ; Hughes 2015, 95.) Golding (2014, 244) toteaa, että vaikka Pace-asenne alun perin suunniteltiin erityisesti lapsille joilla on kiintymyksen ongelmia ja traumoja, asennetta voi hyödyntää missä vain vuorovaikutuksen tilanteessa ja erityisesti silloin kun lapsella on menossa hankala kausi.

DDP-terapian keinoilla ja Pace-asennetta hyödyntämällä pyritään toimimaan yhdessä kasvattajan kanssa siten, että traumaista kärsivän lapsen psyykkiset voimavarat paranisivat. Lasta autetaan löytämään keinoja tunteiden tunnistamiseen ja nimeämiseen sekä niiden hallintaan. Tärkeää on huomioida, että aikuisen asenne lasta kohtaan on hyväksyvä ja lapsen käytöksen taustalla olevia asioita ymmärretään. Yhdessä lapsen kanssa voidaan pohtia syitä ja vaihtoehtoisia toimintamalleja ongelmallisiin tilanteisiin. (Tuovila 2008, 69.) Goldingin (2014, 245) mukaan yhdessä pohtiminen on ennemminkin ihmettelyä käyttäytymisen takana olevista asioista, kuin lapsen syyllistämistä tai hyökkäävää asennetta. Lasta autetaan käsittelemään tunteitaan ja vaikeita kokemuksia elämän eri vaiheissa.

DDP:ssä työote lapseen muodostuu terapian ja leikin keinoilla (Tuovila 2008, 69). Vanhempi virittyytyy lapsen tunnetilaan ja sisäiseen kokemukseen hyväksynnän, uteliaisuuden sekä empatian ja leikkisyyden keinoin. Sen avulla lapsi voi tuntea yhteyttä vanhempaan ja hänen on helpompi avautua ja keskustella asioista hänen kanssaan. (Golding 2014, 244.) Hyvän vuorovaikutuksen ja hoidon tärkeimpiä asioita ovat luottamuksellisen ja sensitiivisen suhteen luominen lapseen. Näiden asioiden myötä lapsen kyky säädellä tunteita ja oma positiivinen minäkuva voi ajan myötä kehittyä. (Tuovila 2008, 69-70.)

4.2 Leikkisyys

Leikkisyys on usein hallitseva piirre vanhemman ja lapsen välisessä yhteisessä toiminnassa. Se on luontaista iloa vanhemman ja lapsen tavatessa ja viettäessä aikaa yhdessä. (Hughes 2015, 95.)

Laitinen & Ollikainen (2017, 144) toteavat, että leikki on lapsen tapa hahmottaa maailmaa. Tutkimalla maailmaa lapsi harjoittelee suhdettaan ympäröivään todellisuuteen. Jaettaessa leikki, syntyy yhteinen ilo jossa kohtaa kaksi ihmismieltä ja jossa on läsnä paitsi todellisuus ja sille annettu merkitys, myös jaettu mielikuvitus. Leikin ja mielikuvituksen avulla saavutetaan kyky empatiaan, kyky kuvitella miltä toisesta tuntuu sekä toiseen myötämiehisti suhtautuminen. Lapsen leikin sävyt, teemat sekä toistuvuus ovat asioita joiden kautta voidaan päästä käsiksi lapsen mielessä oleviin asioihin, sillä leikki on lapsen sisäistä todellisuutta. Goldingin (2014, 245) mukaan vastustelevala lapsikin on mahdollista leikin avulla yllättää ja saada hänet kokemaan iloa ja rakkautta. Leikkisä rento ja kepeä asenne voi olla avainasemassa autettaessa lasta tuntemaan yhteyttä lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa.

4.3 Hyväksyntä

Hyväksynnällä tarkoitetaan toisen ihmisen kokemusta kunnioittavaa ja tuomitsematonta asennetta hänen sisäistä maailmaansa kohtaan. Toisen ihmisen ajatuksia, tunteita, toiveita, tavoitteita, käsityksiä, arvoja, uskomuksia tai muistoja ei tule arvioida tai pitää niitä oikeina tai väärinä. Hyväksyntä vaikuttaa keskeisesti siihen, miten avoimesti ihminen viestii sisäistä maailmaansa. Tuntiessaan itsensä hyväksytyksi lapsen ja nuoren on helpompi uskaltautua avautumaan omasta sisäisestä maailmastaan. (Hughes 2015, 98.) Myös Golding (2014, 245) toteaa, että hyväksyntä tarkoittaa niiden syiden ymmärtämistä, miksi lapsi käyttäytyi tai koki jotain tietyllä tavalla. Kun lapsi kokee tulleen ymmärretyksi, on hänen helpompi myös kohdata ja pohtia mahdollisia seuraamuksia käyttäytymiselleen.

Hyväksyntä ei silti tarkoita, että kaikki lapsen käyttäytyminen olisi hyväksyttävää. Kasvattajan on tärkeää asettaa lapselle rajat ja hänen velvollisuutensa on opettaa lasta siihen mikä on sallittua ja mikä ei. Lapsen on helpompi asettua rajoihin ja hyväksyä käyttöksistään koituvat seuraamukset, mikäli hänen käyttäytymisensä taustalla olevat kokemukset (ajatukset, tunteet, toiveet ym.) hyväksytään. Hyväksyntä ilmaistaan lapselle empatian kautta ja vaikeissakin asioissa hyväksyntä osoittaa arvostelun sijaan aitoa kiinnostusta sekä ymmärrystä asioihin. Lapselle tai nuorelle tulee tunne, että mikään asia ei ole liian suuri käsiteltäväksi tai pelottava keskusteltavaksi. Lapsi tai nuori joka saa riittävästi

hyväksyntää, muodostaa itselleen vahvan pohjan itseluottamukselle- ja arvostukselle. (Hughes 2015, 98-99.)

4.4 Uteliaisuus

Hughesin (2015, 105) mukaan uteliaisuus merkitsee halua ymmärtää ilman ehtoja. Kun lapsen tai nuoren sisäinen maailma on hyväksytty, voidaan osoittaa uteliaisuutta ja kiinnostusta enemmän tuota maailmaa kohtaan. Goldingin (2014, 245) mukaan uteliaisuus onkin empatian ja hyväksynnän kanssa alkupiste mahdollisuudelle yhteyteen lapsen kanssa. Uteliaisuuden tarkoituksena ei ole tiedon kerääminen, vaikka on tärkeää, että lapsen tai nuoren sisäiseen maailmaan liittyviä tapahtumia ymmärretään. Uteliaisuus kohdistuu sen sijaan siihen, että ymmärretään, miten kyseisiä tapahtumia on koettu ja miten ne ovat vaikuttaneet lapsen tai nuoren sisäiseen maailmaan. (Hughes 2015, 106.)

Uteliaisuus ei ole koskaan arvostelevaa tai tuomitsevaa. Sen sijaan uteliaisuutta käyttämällä kasvattaja pyrkii tutkimaan, ihmettelemään ja kyselemään. Uteliaan lähestymistavan on tarkoitus luoda lapselle kokemus siitä, että hänestä ja hänen asioistaan ollaan aidosti kiinnostuneita. (Hughes 2015, 106.) Utelias asenne antaa mahdollisuudet empatian tunteiden syventämiseen lasta kohtaan, jolloin lapsikin on halukkaampi pohtimaan käyttäytymistään ja siitä koituvia seuraamuksia (Golding 2014, 245).

4.5 Empatia

Aidon myötätunnon kokeminen mahdollistuu, kun tunnetaan ja ymmärretään lapsen sisäinen kokemusmaailma paremmin. Empatian kyky syntyykin hyväksynnän ja uteliaisuuden kautta. Keskeistä on herkkyys reagoida lapsen käyttäytymiseen ja tunnistaa sen taustalla olevat merkitykset ja tarpeet. (Väliavaara 2010, 9.)

Empatiassa on tärkeää viestiä selkeästi ja viestinnän on oltava sekä sanallista että sanatonta. Kehon kielellä ja äänen painolla kasvattaja säätelee omaa tunnetilaansa, mutta sillä on tärkeämpi merkitys empatian viestittämisessä toiselle ihmiselle. Empatiata osoittamalla kerrotaan lapselle, että ollaan aidosti läsnä tilanteessa ja jaetaan yhdessä lapsen kokemus. Lapselle annetaan mahdollisuus huomata, että kasvattaja säätelee omaa tunnetilaansa, eikä mikään hänen kokemuksensa ole kasvattajalle liikaa. (Hughes 2015, 109.)

5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla selvittää, mikä vaikutus mentalisaatiolla ja Pace-asenteella on työskenneltäessä kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien lasten kanssa.

Tutkimuskysymykset, joihin kirjallisuuskatsauksen avulla etsitään vastauksia ovat:

- Mitä hyötyä mentalisaatiosta on kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien lasten kanssa työskenneltäessä?
- Mikä vaikutus Pace-asenteella on kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien lasten kanssa työskenneltäessä?

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä lastensuojeluyksikön työntekijöiden tietoutta Pace-asenteen vaikutuksesta ja mentalisaation hyödyistä työskenneltäessä kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien lasten kanssa.

6 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄ

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen tyypit voidaan pääsääntöisesti jakaa kolmeen päätyyppiin: kuvailevat katsaukset, systemaattiset katsaukset sekä määrällinen- ja laadullinen meta-analyysi. Kirjallisuuskatsauksen tyypin valinta määräytyy tutkimustarkoituksen mukaan. (Stolt ym. 2016, 8.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa prosessia ohjaa keskeisesti tutkimuskysymys, joka kohdistuu tyypillisesti laajoihin tai käsitteellisiin ja abstrakteihin teemoihin tai ilmiöihin. Tutkimuskysymys muotoutuu usein alustavan kirjallisuuskatsauksen avulla ja se liitetään sen jälkeen osaksi laajempaa käsitteellistä ja teoreettista viitekehystä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on aineistolähtöinen menetelmä, jonka avulla voidaan koota kliinistä tietoa valitusta ilmiöstä ja luoda, rajattu sekä jäsennetty ja perusteltu lopputulos, jota voidaan esimerkiksi hyödyntää käytännön työssä. (Kangasniemi ym. 2013, 294-295.)

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus perustuu tutkimuskysymykseen/kysymyksiin, joihin etsitään valitun aineiston pohjalta kuvaileva sekä laadullinen vastaus. Kirjallisuuskatsauksen vaiheita ovat tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valitseminen, kuvailun rakentaminen sekä tuotetun tuloksen tarkastelu. Edellä mainitut vaiheet kulkevat osittain päällekkäin prosessin aikana. (Kangasniemi ym. 2013, 291-292.)

Kirjallisuuskatsauksen perustana toimii tutkimuskysymyksen muodostaminen. Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus määrittää tutkimuskysymyksen muodon ja rajauksen. Ennen varsinaisen tutkimuskysymyksen muodostamista tehdään usein alustava kirjallisuuskatsaus ja sen perusteella muodostetaan tutkimuskysymys, joka saattaa vielä opinnäytetyön aikana muuttaa muotoaan. Tutkimuskysymyksen tulisi olla sellainen, että sitä voidaan tarkastella joko monelta eri kannalta tai sitten yhdestä näkökulmasta. Yhdestä näkökulmasta tarkasteltaessa sen tulisi olla mahdollisimman täsmällinen ja rajattu, kun taas useammasta näkökulmasta se voi olla hieman väljempi. (Kangasniemi ym. 2013, 294-299.) Liian laaja kysymyksen asettelu voi aiheuttaa ongelmia liiallisen löydetyn aineiston vuoksi, jolloin tutkijalla ei ole mahdollisuutta käydä läpi koko aineistoa (Niela-Vilen & Hamari, 2016, 24).

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset muodostettiin alustavan kirjallisuuskatsauksen avulla ja kirjallisuuskatsauksen edetessä ne täsmentyivät ja rajautuivat oikeaan muotoonsa. Tutkimuskysymyksien valintaa ohjasi opinnäytetyön tarkoitus ja toimeksiantajan tarve ja työstä saatava mahdollinen hyöty. Tutkimuskysymykset rajattiin niin, että niihin oli kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoilla mahdollista löytää riittävän hyvä aineisto vastausten tuottamiseksi.

6.2 Aineiston haku ja valinta

Kirjallisuuskatsauksessa lukijan tulee voida tarkastella sekä arvioida jokaista vaihetta luottavuuden ja toteutustavan näkökulmasta katsoen, siksi sen tekemisessä on pyrittävä olemaan systemaattinen ja jokainen vaihe on kuvattava yksiselitteisesti ja selkeästi (Niela-Vilen & Hamari, 2016, 23).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keskeisin painoarvo on aikaisemmat tutkimukset ja niiden sisällöllinen valinta. Aineiston valinta tehdään tutkimuskysymyksen perusteella niin, että se vastaisi mahdollisimman tarkasti esitettyihin kysymyksiin. Olennaista on kuinka valittu aineisto avaa, täsmentää, jäsentää tai kritisoi tutkimuskysymystä. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valinta voi tapahtua joko implisiittisenä tai eksplisiittisenä valintana. Tässä kirjallisuuskatsauksessa on käytetty eksplisiittistä tapaa. Eksplisiittinen tapa muistuttaa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tapaa kuvata aineiston valintaprosessi ja vaiheet hyvin tarkasti ja siinä hyödynnetään hakusanoja sekä aika- ja kielirajauksia. Kirjallisuuskatsaukseen voidaan valita myös aineistoa, joka ei perustu pelkkiin tarkkoihin rajauksiin. Oleellista joka tapauksessa valinnassa on, että aineisto sisältää tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta oleellista tietoa. Hakustrategiaan kuuluu mukaanotto ja poissulkukriteerien muodostaminen, mikä helpottaa relevanttien tutkimusartikkelien löytämistä. (Kangasniemi ym. 2013, 295-296.) Eksplisiittisessä tavassa rajauksista voidaan poiketa kesken prosessin, mikäli se on tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta oleellista. Näin voidaan toteuttaa tutkimuksen edetessä jatkuvaa sekä vastavuoroista reflektointia tutkimuskysymykseen nähden, mikä mahdollistaa sekä tutkimuskysymyksen että siihen valitun aineiston tarkentumisen koko prosessin ajan. (Kangasniemi ym. 2013, 295-299.)

Opinnäytetyön aineistohaut on suoritettu syksyn 2020 aikana. Aineiston haussa käytettiin elektronisia tieteellisiä tietokantoja, joita olivat Finna.fi, Medic, EBSCO sekä Google Scholar. Näiden tietokantojen valintaan vaikutti niiden kattava artikkelikokoelma. Aineiston haussa käytettiin alustavasti hakusanoja mentalisaatio, kiintymyssuhteet, kiintymyssuhdeteoria, Pace-asenne, kiintymyssuhdehäiriöt+mentalisaatio, kiintymyssuh* AND Pace-asenne, kiintymyssuh* AND mentalisaatio, kiintymyssuhteet lastensuojelussa, mentalization & attachment, dyadic developmental psychotherapy. Näiden sanojen avulla päästiin kiinni materiaaliin ja löydettiin uusia hakusanoja ja hakusanat ja kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto muotoutuivat. Yksi valituista tutkimuksista on kirjassa oleva tutkimus, joka ei ole elektronisesti saatavilla. Suoritettuja hakuja ja valintoja kuvataan taulukossa 1.

Aineiston valintaa ohjasi sisäänottokriteerit, jotka on esitetty taulukossa 2. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa voidaan käyttää muitakin kuin tieteellisiä artikkeleita, mikäli se on kysymyksen asettelun kannalta järkevää ja perusteltua. Opinnäytetyössä käytettiin

pääasiassa tieteellisiä artikkeleita, tutkimuksia ja julkaisuja. Aineisto rajattiin mahdollisimman tuoreisiin artikkeleihin ja tutkimuksiin, lisäksi kokotekstin saatavuus oli yksi mukaanottokriteereistä. Aineistoksi valittiin vain englannin, ruotsin tai suomenkielisiä tutkimuksia ja tutkimuksia, jotka vastasivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Jotkin hyvät aineistot olivat käyttöoikeuksien takana, joten sellaiset jouduttiin jättämään työn ulkopuolelle.

Tietokanta	Hakusanat	Tulokset	Valittu aineisto
Medic	kiintymyssuh* AND mentalisaa- tio	17	Pajulo, M., Salo, S., & Pyykkönen, N. 2015. Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä.
EBSCO	dyadic develop- mental psychot- herapy AND at- tachment	6	Becker-Weidman, A. 2006. Treatment for children with trauma-attachment disorders: Dyadic Developmental Psychotherapy.
Google Scholar	mentalization at- tachment AND foster care	875	Åkerman E, A-K., Holmqvist, R., Frostell, A., Falkenström, F. 2020. Effects of mentalization-based interventions on mental health of youths in foster care.
Google Scholar	kiintymyssuhde ja mentalisaatio	294	Strandholm, T., Ranta, K., Gergov, V., Tainio, V-M. ym. 2016. Nuorten isetuhoisuuden ja epävakaiden piirteiden psykoterapeuttisten hoitomuotojen vaikuttavuus.

Finna.fi	Kiintymyssuhteet ja vuorovaikutteisen kehityopsykoterapia.	8	Clark, G. 2008. Vuorovaikutteisen kehityopsykoterapian käyttö ryhmäkodissa. Teoksessa Becker-Weidman, A. 2008. Auta lasta kiintymään.
Google Scholar	kiintymyssuhteet ja pace	116	Välivaara, C. 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa-kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa.

Taulukko 1. Suoritetut haut ja valinnat.

Aineiston sisäänottokriteerit
Suomen, ruotsin tai englanninkielinen
Koko teksti saatavilla
Vastaa tutkimuskysymykseen
Julkaistu vuonna 2005 tai sen jälkeen

Taulukko 2. Aineiston sisäänottokriteerit.

6.3 Aineiston analyysi

Aineiston valinnan jälkeen on analyysin aika. Laadullisen sisällön analyysin avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti. Sisällön analyysin tarkoituksena on muodostaa kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, tarkoituksena on luoda uusia tulkintoja muuttamatta alkuperäistä tietoa. Tutkimuskysymys on keskeisesti mukana kuvailun rakentamisessa ja apuna käytetään erilaisia aineiston analyysimenetelmiä. Aineiston valinnan jälkeen se ryhmitellään aihealueittain. Analyysin avulla valitusta aineistosta pyritään luomaan jäsentynyt kokonaisuus, joka etsii vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Analyysin tarkoituksena on luoda aineisto sisäistä vertailua, aineiston vahvuuksien ja heikkouksien analysointia ja lopulta laajempien johtopäätösten tekemistä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

Tässä opinnäytetyössä aineisto analysoitiin teemoittelua apuna käyttäen. Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta lukumäärien sijasta teemoittelussa korostuu teeman sisältö. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Tutkimuskysymykset mielessä pitäen aineisto pelkistettiin teemoihin. Teemoista muodostettiin ala- ja yläluokat. Aineistosta nousseet ydinasiat, sanat, lauseet ja alleviivaukset muodostivat aineiston alaluokat tutkimuskysymyksittäin. Alaluokkien perusteella teemoittelun yläluokiksi valittiin tutkimuskysymyksiä mukailleen mentalisaation hyödyt ja Pace-asenteen vaikutukset. Teemoittelut esitetään taulukoissa 3 ja 4.

Aineistosta esiin nousseet asiat	Alaluokka	Yläluokka
Vuorovaikutuksen paraneminen. Ongelmakäyttäytymisen lisääntyminen mahdollista. Luottamuksen rakentuminen.	Kasvattajan näkökulma	Mentalisaation hyödyt
Sisäiset ongelmat vähenevät ja mielenterveys paranee. Luottamus lisääntyy.	Lapsen/nuoren näkökulma	
Terapia tehokas apu välttelevässä kiintymystyyliässä. Yhteydessä turvalliseen kiintymykseen.	Vaikutukset kiintymyssuhteeseen	

Taulukko 3. Mentalisaation teemoittelu

Aineistosta esiin nousseet asiat	Alaluokka	Yläluokka
<p>Vuorovaikutuksen parantuminen.</p> <p>Apuna arjen kasvatuskäytännöissä traumatisoituneiden lasten kanssa.</p>	Vuorovaikutus	Pace-asenteen vaikutukset
<p>Kiintymyssuhteen muodostumista tukeva.</p> <p>Kiintymyssuhteen muodostumisen apuna.</p> <p>Suhteen muodostuminen ensisijaiseen hoitajaan.</p>	Kiintymyssuhteen vahvistuminen	
<p>Itsetunnon ja itseluottamuksen paraneminen.</p> <p>Tunneyhteyden muodostuminen.</p> <p>Yhteyden luominen/ palauttaminen haasteellisissa tilanteissa.</p> <p>Menneisyyden vaikutuksen yhteys tulevaisuuteen.</p>	Tunneyhteys	

Taulukko 4. Pace-asenteen teemoittelu.

7 TULOKSET

7.1 Tulosten tarkasteleminen

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen viimeisenä vaiheena on tulosten tarkasteleminen. Tulosten tarkasteleminen sisältää menetelmällisen pohdinnan sekä tutkimuksen ja etiikan luotettavuuden arvioinnin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kirjallisuusperusteinen, mutta pohdintaosuus tuotetusta tuloksesta on myös oleellinen osa sitä. (Kangasniemi ym. 2013, 297).

Tulosten tarkastelussa tutkimusten tulokset tiivistetään ja niitä tarkastellaan suhteessa laajempaan ja käsitteelliseen, teoreettiseen sekä yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tarkasteluosuudessa on myös mahdollista tehdä tutkimuskysymyksen kriittistä arviointia sekä esittää mahdollisia jatkotutkimuksen tarpeita ja johtopäätöksiä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Opinnäytetyön keskeiset tulokset koottiin ja tiivistettiin teemoittelua apuna käyttäen.

7.2 Mentalisaation hyödyt

Kasvattajan näkökulma

Vanhemman mentalisaation vahvistamisen on todettu olevan tehokas tapa vanhemman vuorovaikutustapaa kehitettäessä. Mentalisaatiokyvyn vahvistamisen avulla vanhemman on mahdollista pohtia omaa kokemustaan, omia toimintatapoja ja niiden vaikutusta lapseen sekä lapsen näkökulmaa samasta asiasta. (Pajulo ym. 2015, 1050.)

Mentalisaatiota kehittävien harjoitteiden ja hoitomallin avulla sijaisvanhempien saama opastus ja apu itseilmaisuuksiin sekä pohditaan auttavat lisäämään vastavuoroisuutta ja sensitiivisyyttä lapsen ja sijaisvanhemman välillä. Mentalisaatiokyvyn kehittäminen ei näyttyä vanhempien näkökulmasta pelkästään positiivisessa valossa, sillä vanhempien mentalisaatiotaitojen ja sitä kautta vuorovaikutuksen paranemisen myötä lapset saattavat näyttäytyä jopa aiempaa haasteellisimpana ja heidän käytöksensä saattaa olla aiempaa huonompaa. Kun mentalisointikyky kehittyy vanhemman ja lapsen välillä päästään myös parempaan vuorovaikutukseen ja yhteyteen lapsen kanssa jolloin lapsella on helpompi ja turvallisempi näyttää omia tunteitaan ja pahaa oloaan ulospäin. Vuorovaikutuksen parantuminen, tunneyhteyden luominen ja kiintymyksen rakentuminen vaikuttavat siihen, että nuoren ongelmat tulevat näkyvämmäksi. (Åkerman ym. 2020, 7-15.)

Mentalisaatiota vahvistavaan työskentelyyn lapsen kanssa liittyy oleellisesti avoimuus, kiinnostus, leikillisuus ja yhdessä ihmettely. Mentalisaatiota vahvistavassa työskentelyssä edellytetään aikuisen omaa mentalisaatiokykyä ja mentalisaatiota vahvistavaa asennetta.

Mentalisoinnin toimiessa yhteisön kuten perheen sisällä, osataan arvostaa epävarmuutta, virheiden tunnustamista, nöyryyttä sekä anteeksi pyytämistä. Mentalisaatiokyvyn vahvistamista voidaan perustellusti pitää keskeisenä tavoitteena, kun halutaan tukea lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Mentalisaatiokyvyn vahvistaminen laajemmin olisi tärkeää ja ongelmia ehkäisevää ja sitä voitaisiin hyödyntää perheneuvoloissa, lastenpsykiatriassa, lastensuojelun yksiköissä ja perusterveydenhuollossa. (Pajulo ym. 2015, 1055-1057.)

Lapsen/ nuoren näkökulma

Sijoitettujen lasten kokemus mentalisaatiota parantavista harjoitteista on ollut myönteinen. Harjoitteiden ja mentalisaation vahvistamisen avulla lapset ovat kokeneet selvää mielen-terveyden ja sisäisten ongelmien paranemista. Erityisen myönteisesti lapsiin vaikuttaa sijaisvanhempien mentalisaatiokyvyn kehittyminen, jolloin lapset kokevat aiempaa enemmän turvallisuutta ja heidän on helpompi näyttää tunteitaan sekä olla itse kosketuksissa niihin. Mentalisaatiokyvyn parantumiseen pohjautuvien hoitomallien ja sijaisvanhemmille sekä lapsille suunnattujen harjoitteiden on huomattu toimivan erityisesti sijoitettuja lapsien keskuudessa. Lapsia on hoitomallin avulla autettu kehittämään omia vuorovaikutustaitoja sekä mentalisaatiokykyä joiden kautta merkityksellisten ihmissuhteiden solmiminen on muodostunut helpommaksi. (Åkerman ym. 2020, 7-15.)

Vaikutukset kiintymyssuhteeseen

Mentalisaatioon perustuvia terapioiden on arvioitu ja psykodynaamisesta teoriasta kehitetty mentalisaatioon perustuva terapia nuorille (MTP-N) on osoittautunut tavanomaista hoitomuotoa paremmaksi hoidettaessa nuorten masennusta ja persoonallisuushäiriöitä. Mentalisaatioon perustuvan terapian ansiosta nuorilla on huomattu mentalisaation ja välttelyn kiintymystyylin paranemista enemmän verrattuna tavanomaiseen hoitoon. (Strandholm ym. 2016, 6-10.) Myös sijaisvanhemmille ja lapsille suunnatuilla mentalisaatiopohjaisilla harjoitteilla on voitu vaikuttaa luottamuksen ja sitä kautta kiintymyksen syntymiseen sijaisvanhemman ja lapsen välillä. Pitkälle kehittyneenä mentalisaatio vie kohti turvallista kiintymystä, johon jokainen hyvä hoitosuhde pyrkii. (Pajulo ym. 2015, 1050; Åkerman ym. 2020, 10.)

7.3 Pace-asenteen vaikutukset

Vuorovaikutus

Lapsen oireilu tulisi nähdä yrityksenä kommunikoida ja kertoa jotain omasta kokemusmaailmastaan käsin. Terapeuttinen asenne (Pace) kiintymyssuhteissa traumatisoituneiden lasten kanssa toimiessa rakentaa lapselle tilaa ja turvaa eheytyä, sekä sanoittaa

tunteita ja kokemuksiaan. Kiintymyssuhteissa traumatisoituneiden lasten kanssa työskenneltäessä on tärkeää luoda turvallinen perusta käyttämällä tekniikoita, jotka ylläpitävät Pace- asenteen neljää osa-aluetta: leikkisyyttä, hyväksyntää, uteliaisuutta sekä empatiaa. Vaikeasti traumatisoituneitakin lapsia on pystytty auttamaan Pace-asenteeseen perustuvilla kasvatuskäytännöillä arjessa. Pace-asenne on hyödyllinen työkalu vuorovaikutuksen tukemisessa ja sitä voidaan hyödyntää melkein missä vain vuorovaikutuksen tilanteessa. (Välivaara, 2010, 9.)

Tunneyhteys

Vuorovaikutteinen, Pace-asennetta hyödyntävä kehityopsykoterapia on tehokas hoitomuoto turvallisen ja virittäytyneen yhteyden luomiseen terapeutin ja lapsen, lapsen ja hoitajan ja hoitajan ja terapeutin välillä. Yhteyden avulla lapsi voi luottavaisesti ja turvallisesti tuoda esiin ja käydä läpi menneisyyden traumoja ja kokemuksia ja näin ollen hänellä on myös mahdollisuus käsitellä niitä. Pace-asenteen avulla hoitaja ja lapsi pystyvät virittäytymään samalle tunnetasolle ja tämän turvallisuuden avulla menneisyyden kokemuksia voidaan tuoda esille ja yhdistää niiden vaikutus nykyiseen käyttäytymiseen. (Becker-Weidman 2006, 22.)

Kun aikuinen kykenee olemaan empaattinen ja osaa virittää oman sisäisen tunnetilansa lapsen tunnetilaan ja kykenee ylläpitämään tätä tunnetilaa sekä lapsen sisäistä tasapainoa, lapsella on mahdollisuus eheytyä ja lapsen oireiden on mahdollista helpottua. Tasapainotila alkaa vähitellen siirtyä lapsen sisäiseksi tunnetaidoiksi, elämänhallinnaksi ja myönteiseksi käsitykseksi itsestä. Myönteisen tunneyhteyden rakentamisessa lapsen kanssa on keskeistä herkyys reagoida lapsen käyttäytymiseen sekä tunnistaa käyttäytymisen taustalla olevat merkitykset ja tarpeet. Toisinaan voidaan joutua osoittamaan yhteyttä lapsen käyttäytymisen ja menneisyyden traumakokemusten välillä ja sanoittamaan lapsen käytöstä. Hoitajan ja lapsen tunneyhteyden katkoksissa ja erimielisyyksissä voidaan tunneyhteys palauttaa takaisin Pace-asennetta hyödyntämällä. (Välivaara 2010, 9.)

Kiintymyssuhteen vahvistuminen

Pace-asenteeseen perustuvalla DDP-terapialla on saatu aikaiseksi merkittävää tilastollista ja kliinistä parantumista reaktiivisesta kiintymyssuhdevauriosta kärsivien sijaishuollossa olevien ja adoptoitujen lapsien keskuudessa. Pace-asennetta hyödyntämällä on saatu apua reaktiivisen kiintymyshäiriön oireisiin, ahdistuneisuuteen, masennukseen, sosiaaliin ongelmiin sekä väkivaltaiseen käytökseen. DDP:n hyöty on ollut parempi kuin tavanomaista hoitoa saaneiden lasten keskuudessa. DDP:n ja Pace-asenteen avulla voidaan auttaa lasta luomaan terve kiintymyssuhde hoitajan ja lapsen välille samalle tunnetasolle virittäytymisen ja yhteyden muodostumisen avulla. (Becker-Weidman 2006, 22.)

DDP-mallista on hyödytty myös lasten ryhmäkodissa, jossa tehdään tiimityötä. Omahoitajan merkitys tukea antavana ja emotionaalisesti saatavilla olevana ihmissuhteena on lapselle merkityksellistä. Lapsen ja hoitajan yhteinen työskentely Pace-asennetta hyödyntävällä tavalla DDP-terapiassa on osoittanut, että lapsen ja hoitajan välille on syntynyt kiintymyksellinen suhde. Pace-asennetta käyttämällä yhteisössä on huomattu lasten ja henkilökunnan välillä terveiden kiintymyssuhteiden syntymistä ja ylipäättään empaattisempaa suhtautumista koko yhteisön sisällä. (Clark 2008, 236-240.)

8 POHDINTA

8.1 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä kuvailtiin kiintymyssuhteita, kiintymyssuhteiden häiriöitä, kiintymyssuhteiden häiriöistä kärsivien lasten piirteitä ja haasteita sekä mentalisaatiota ja Pace-asennetta. Aineiston analysoinnin avulla saadut tulokset osoittivat, että kasvattajan hyvällä mentalisaatiolla on suotuisia vaikutuksia niin lapsen itsensä kuin kasvattajan näkökulmasta. Kasvattajan mentalisaatiota vahvistavilla menetelmillä on pystytty vaikuttamaan kasvattajan ja lapsen vuorovaikutustapaan ja pitkälle kehittyneenä mentalisaatio vie kohti hyvää ja turvallista kiintymystä. Kasvattajan hyvä mentalisaatiokyky edesauttaa lisäksi lapsen näkemistä positiivisessa valossa. (Pajulo ym. 2015, 1050-1057; Haarala 2019, 44.)

Lapsen näkökulmasta mentalisoiva ja hänen tunneyhteydelleen asettautuva kasvattaja tuntuu turvallisemmalta ja luotettavammalta, jolloin lapsen on helpompi näyttää myös omaa sisäistä pahoinvointiaan. Tämä puolestaan edistää edelleen turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä. Turvallisesti kiintyneen lapsen ei tarvitse pelätä hylätyksi tulemista vaan hän voi helposti näyttää kaikkia tunteitaan. (Sinkkonen 2018, 46; Åkerman ym. 2020, 7-15.)

Kasvattajan hyvä mentalisaatiokyky mahdollistaa lapsen käyttäytymisen takana olevien tunteiden ja ajatusten tunnistamisen ja sitä kautta on mahdollista ymmärtää lapsen käytöstä ja siihen johtaneita syitä. Mentalisoiva aikuinen osaa opettaa lasta mentalisoimaan. Mentalisaation kehittyminen auttaa puolestaan lasta ymmärtämään omaa ja muiden käytöstä. Maailma ei näyttäydy silloin pelkästään mustavalkoisena, sillä mentalisaation avulla voidaan nähdä eri motiiveja, yhteyksiä, sekä syitä tapahtuneille ja pystytään asettautumaan muiden näkökulmaan. Mentalisointi auttaa erottamaan tunteet ajatuksista, jolloin käyttäytymisen muuttaminen on tarvittaessa mahdollista. (Pajulo ym. 2015, 1050-1057; Mattila & Rantala 2019, 20.)

Lapsen kehityksen kannalta oleellisen tärkeää on aika aikuisen kanssa. Aikuinen vastaa lapsen kehityksestä tuomalla siihen oman sensitiivisyytensä, tulkitsemalla lasta ja hänen tunteitaan. Kiintymyssuhteiden näkökulmasta tärkeimmäksi asiaksi muodostuu lohdutusta ja läheisyyttä antavan aikuisen saatavilla oleminen ja lapsen ja kasvattajan välinen luonnollinen vuorovaikutussuhde on olennainen osa turvallisen kiintymyksen rakentumista. (Sinkkonen & Kalland 2018, 93.) Koko perheen näkökulmasta hyvinvointia on voitu parantaa mentalisaatiokyvyn vahvistamiseen perustuvilla hoitomalleilla. Vanhemmat ovat kokeneet hoitomallien avulla itseluottamuksen kasvamista ja saaneet varmuutta lapsen kanssa

toimimiseen ja luonnolliseen kiintymyssuhdetta vahvistavaan mentalisoivaan vuorovaikutukseen. (Sourander ym. 2016, 52.)

Pace asenteessa on kysymys hyvin paljon samanlaisesta tunneyhteydestä ja samalle tajuudelle virittäytymisestä lapsen kanssa, kuin mihin mentalisaatiolla pyritään. Pace asenteen avulla voidaan luoda yhteys lapseen leikin, hyväksynnän, uteliaisuuden ja empatian avulla. Hyväksynnän avulla lapsi muodostaa itsestään arvokkaan ja itseluottavaisen kuvan. Leikki luo yhteyden ja jaetussa leikissä syntyy yhteinen ilo, jossa kaksi ihmismieltä voi kohdata ja harjoitella leikin keinoin todellisuutta. Leikin keinoin on mahdollista harjoitella tunteiden ilmaisua ja opetella empatiakykyä. Empatiakyky puolestaan on yhteydessä mentalisaatioon. Utelias ja hyväksyvä asenne auttaa lasta avautumaan omasta sisäisestä maailmastaan ja se osoittaa lapselle, että hänestä ollaan aidosti kiinnostuneita eikä häntä hylätä negatiivisten asioiden tai huonon käytöksen takia. Lapsi alkaa vähitellen luottaa kasvattajaan ja luodun yhteyden avulla on mahdollista työskennellä kiintymyssuhdetta eheyttävästi. (Golding 2014, 245; Hughes 2015, 98-109; Becker-Weidman 2006, 22.)

Kiintymyssuhdehäiriöissä, kuten ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi voi olla hyvin uhmas ja kommunikointi sekä yhteyden luominen voi muodostua haasteelliseksi. Hoidossa tärkeimmäksi asiaksi muodostuu turvallinen ja tunneyhteydellä saatavilla oleva hoitaja. (Raaska & Sinkkonen 2016, 234-236.) Pace-asennetta hyödyntämällä voidaan saada yhteys palautettua ja se tarjoaa mahdollisuudet parempaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Pace-asenteeseen perustuvilla kasvatuskäytännöillä on voitu arjessa auttaa vaikeasti traumatisoituneita lapsia. (Becker-Weidman 2006, 22; Väliavaara 2010, 9.)

Kiintymyssuhteenhäiriöihin on tärkeää kiinnittää huomiota, sillä niillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia lapsen ja nuoren elämässä. Nuorten heikompi mentalisaatiokyky ja kiintymyksen ongelmiin liittyvä ahdistuneisuus ovat yhteydessä toisiinsa. Huomion kiinnittäminen ennaltaehkäisevästi kiintymyssuhteiden ongelmiin ja mentalisaatiota edistäviin tekijöihin voisi olla hyödyllistä. (Gizzi 2020, 38.) Erilaiset mielenterveydenhäiriöt ja häiriintyneiden kiintymyssuhteiden siirtyminen sukupolvilta toisille ovat myös mahdollisia. Kiintymyssuhteiden on todettu alkavan korjaantua lapsen päästyä normaalimpaan kasvuympäristöön ja hoidossa tärkeintä on turvallinen ja tunnetasolla tavoitettavissa oleva aikuinen. Lapselle tärkeintä on tieto siitä, että häntä ei hylätä vaikeinakaan hetkinä ja hänelle annetaan mahdollisuus näyttää ja tuntea kaikkia tunteita. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 156-158.)

Voisi todeta, että Pace-asenteen käyttäminen vuorovaikutuksen tukena ja yhteyden muodostamisessa lapsen kanssa toimii apuna onnistuneelle mentalisoinnille. Toisaalta ilman mentalisaatiokykyä ei voida aidosti asettautua lapsen asemaan ja olla empaattisia,

utelaita leikkisiä ja hyväksyviä. Näiden kahden asian voisi ajatella toimivan parhaimmillaan toisiaan täydentävästi.

8.2 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta voi rajoittaa tarkasteltavien tutkimusten yksipuolinen arviointi. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa luotettavuuden pääpaino on tutkijan toiminnalla. Aineiston valintaprosessi tulee kuvata riittävän tarkasti ja aineiston valintaan ei saisi vaikuttaa tutkijan omat ennakkokäsitykset aiheesta. Näin ollen kirjallisuuskatsaus on hakuineen tarvittaessa toistettavissa ja myös johtopäätösten luotettavuus on todettavissa. Luotettavuutta lisää myös riittävän laaja tulosten analysointi ja teorian tietoon liittäminen. (Kangasniemi ym, 2013, 294-298.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta heikensi se, että tekijänä oli vain yksi henkilö. Tiedonhaussa on voinut jäädä näin ollen sopivia tutkimuksia huomaamatta. Toisaalta käytiin tiedonhakuun niin runsaasti aikaa ja voimavaroja, että uskoisin löytäneeni kaiken löydettävissä ja saatavissa olleen materiaalin. Vaikka minulla oli omakohtaisia kokemuksia Pace-asenteen hyödyntämisestä lastenpsykiatrian puolelta, pyrin tekemään katsauksen objektiivisesti enkä kokenut sen vaikuttaneen hakuprosessiin tai valintoihini.

Opinnäytetyössä on käytetty mahdollisimman uutta tietoa, mukaanottokriteereiden muokattaessa hakujen valintoja. Materiaali on ollut tutkimuksia tai tieteellisiä artikkeleja sekä tutkittua luotettavaa tietoa. Opinnäytetyön luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että tutkimukseni ovat osittain englanninkielisiä ja hyvästä englanninkielentaidosta huolimatta on virheiden ja väärintulkintojen mahdollisuus suurempi kuin omalla äidinkielellä. Opinnäytetyön luotettavuutta voi heikentää myös tutkimusten suppea saatavuus, jolloin ei ole mahdollisuutta tulosten monipuoliseen tarkasteluun, arviointiin ja vertailuun.

Opinnäytetyön tekijä vastaa itse työnsä eettisyydestä ja hänen on hallittava hyvä tieteellinen käytäntö ja sen vastuut sekä eettisen ennakoarvioinnin lähtökohdat, tarpeellisuus ja ennakoarviointimenettely. Eettisyyteen kuuluu myös toisen tutkijan töiden kunnioittaminen sekä aineiston valintojen ja raportoinnin eettisyys kaikissa kirjallisuuskatsauksen vaiheissa. Eettisyys ja luotettavuus ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa ja niihin voidaan vaikuttaa kuvaamalla jokainen prosessin vaihe mahdollisimman hyvin. (Kangasniemi ym. 2013, 297; Arene 2020, 17.) Opinnäytetyössä olen riittävällä ja asianmukaisilla viittauksilla, hyviä käytänteitä kunnioittaen kunnioittanut muiden tutkijoiden tekemää työtä sekä kuvannut tiedon hankintaa, valintoja, analyysiprosessia ja arviointia asianmukaisella tavalla.

8.3 Jatkotutkimukset ja tulosten hyödynnettävyys

Tulosten perusteella voidaan todeta, että mentalisaatiolla on vaikutusta sekä vanhemman että lapsen näkökulmasta hyvän vuorovaikutussuhteen ja kiintymyksen muodostumisen kannalta. Pace-asenne on hyvä työkalu lapsen ja hoitajan väliseen myönteisen tunneyhteyden luomiseen. Opinnäytetyötä tehdessä havaitsin, että kyseistä aiheesta on tehty suhteellisen vähän tutkimuksia. Etenkin lastensuojelun puolelle voisi tehdä tutkimusta DDP-terapian ja Pace-asenteen hyödyntämisestä osana arkea, sillä lastensuojelun asiakkuuden piirissä olevilla lapsilla ja nuorilla on usein häiriöitä kiintymyssuhteissa. Näiden tutkimusten valossa olisi mahdollisesti helpompi työskennellä arjessa yhtenevällä asenteella kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien ja traumatisoituneiden lasten kanssa.

On selvää, että Pace-asennetta tulee ainakin osittain luontevasti käytettyä arjessa ilman, että asiaan kiinnittää erityisesti huomiota. Tutkimustulokset ja Pace-asenteen fokusointi antaisivat kuitenkin enemmän painoarvoa ja huomiota asialle. Ei tule myöskään unohtaa sijoitettujen lasten ja heidän biologisten vanhempiensa yhteyttä. Mentalisaation ja Pace asenteen tukemiseksi vuorovaikutusta eheyttävänä ja kiintymyssuhteita korjaavana työkaluna voisi olla hoitomalleja, ohjeistuksia ja tukea sekä yhdessä lastenkodin henkilökunnan ja lasten vanhempien välillä tehtävää toimintaa ja yhteistyötä. Jatkotutkimuksena/ kehityksenä voisi olla myös käytännön opas vinkkeineen lastensuojeluun, jossa voitaisiin antaa esimerkkien avulla tietoutta ja toimintaehdotuksia sekä vinkkejä haasteellisiin tilanteisiin ja siihen, miten Pace-asennetta ja mentalisaatiota voitaisiin käytännön arjessa hyödyntää.

Opinnäytetyön tuloksia ja teoriapohjaa voidaan toivottavasti hyödyntää työssä lastensuojeluyksikössä. Teoriapohjan avulla saa käsityksen kiintymyssuhteista ja niiden häiriöistä sekä häiriöiden ilmenemisestä ja niihin liittyvistä arjen haasteista. Teoriatieto lisää ymmärrystä lapsen käytöksen takana olevista asioista sekä mentalisaatiosta ja Pace-asenteesta yleisesti. Opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset havainnollistavat ja auttavat ymmärtämään, että mentalisointia ja Pace-asennetta apuna käyttäen voidaan vaikuttaa vuorovaikutuksen laatuun, tunneyhteyden luomiseen ja sitä kautta kiintymyssuhteiden muodostumiseen lastensuojelussa.

LÄHTEET

- Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 10.1.2021. Saatavissa <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTI-KORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>
- Becker-Weidman, A. 2006. Treatment for children with trauma -attachment disorders: Dyadic Developmental Psychotherapy. Viitattu 26.12.2020. Saatavissa file:///C:/Users/m_sal/AppData/Local/Temp/Treatment for Children with Trauma-Attachment Diso.pdf
- Camoirano, A. 2017. Mentalizing makes parenting work: A review about parental reflective functioning and clinical interventions to improve it. Viitattu 20.12.2020. Saatavissa <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.00014/full>
- Clark, G. 2008. Vuorovaikutteisen kehitypsykoterapian käyttö ryhmäkodissa. Teoksessa Becker-Weidman, A & Shell, D. (toim) Auta lasta kiintymään. Tampere: PT- Kustannus.
- Duodecim. 2017. Lapsuuden kiintymyssuhdehäiriöt ja ADHD. Käypä hoito. Viitattu 5.1.2021. Saatavissa <https://www.kaypahoito.fi/nix02488>
- Duodecim. 2020. Kiintymyssuhdemallit. Viitattu 10.1.2021. Saatavissa https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=odk00026
- Eller, M. 2014. Terapeuttinen vanhemmuus. Viitattu 21.9.2020. Saatavissa https://adoptionperheet.fi/wp-content/uploads/2018/02/terapeuttinen_vanhemmuus_4_14.pdf
- Gizzi, J. 2020. Nuoren kiintymystyylin yhteys mentalisaatiokykyyn ja tunnesäätelyn välittävä merkitys. Viitattu 10.1.2021. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122541/GizziJohanna.pdf?sequence=2>
- Golding, K. 2014. Hoitava kiintymys- terapeuttinen vanhemmuus. Tampere: PT- Kustannus.
- Haarala, H. 2019. Vanhemman reflektiivinen kyky ja sen yhteys vaikutelmaan lapsesta. Viitattu 10.1.2021. Saatavissa https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/311528/Haarala_Hannu_Pro_gradu_2019.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Hughes, D. 2015. Kiintymyskeskeinen perheterapia- vuorovaikutteinen kehitypsykoterapia. Tampere: PT-Kustannus.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301.

Ketola, J. (toim.) 2008. Menetyksistä mahdollisuuksiin. Jyväskylä: PS- kustannus.

Laitinen, I & Ollikainen, S. (toim.) 2017. Mentalisaatio, teoriasta käytäntöön. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Mattila, L. & Rantala, J. 2019. Mitä ihmettä? Opi ymmärtämään lapsesi mieltä. Helsinki: Gummerus.

Niela- Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes print.

Pajulo, M., Salo, S & Pyykkönen, N. 2015. Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 18.9.2020. Saatavissa <https://www.duo-decimlehti.fi/duo12278>

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. & Tervonen- Arnkil, K. (toim) 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuol-
lost ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaaressa. Helsinki: Duodecim.

Sourander, J., Oksanen, E., Viinikka, A. 2016. Mentalisaatioteoriaan perustuva vahvuutta vanhemmuuteen-perheryhmämalli ja vanhempien kokemuksia perheryhmästä. Viitattu 15.1.2021. Saatavissa https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2018/04/Bulletin-1_2016_Johanna-Sourander_Eeva-Oksanen_Anne-Viinikka.pdf

Stolt, M., Axelin, A., Suhonen, R. (toim.) 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes print.

Strandholm, T., Ranta, K., Gergov, V., Tainio, V-M., Lindberg, N., Ehrling, L., Marttunen, M. 2016. Nuorten itsetuhoisuuden ja epävakaiden piirteiden psykoterapeuttisten hoito-
muotojen vaikuttavuus. Systemaattiseen hakuun perustuva kirjallisuuskatsaus. Suomen
lääkärilehti 10/2016. Viitattu 15.12.2020. Saatavissa [https://helda.helsinki.fi/bitstream/han-
dle/10138/230036/SLL102016_717.pdf?sequence=1](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/230036/SLL102016_717.pdf?sequence=1)

Suviala, E. 2011. Miten ajatella mieltä ja mieltää ajatuksia? Mentalisaation kehittyminen ja
kiintymyssuhde. Suomen psykologinen seura. *Psykologia lehti* 46/2011.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Ketola, J (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Raaska, H., Sinkkonen, J. 2016. Lapsuudessa ja nuoruudessa alkavat sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriöt. Teoksessa Sourander, A. (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Finn Lectura.

Upadhyaya, S., Chudal, R., Luntamo, T., Sinkkonen, J., Hinkka-Yli-Salomäki, S., Hitoshi, K., Sourander, A. 2018. Parental risk factors among children with reactive attachment disorder referred to specialized services: a nationwide population-based study. Viitattu 5.1.2021. Saatavissa <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10578-018-00861-6>

Väliavaara, C. 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa- kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Pesäpuu. Viitattu 18.9.2020. Saatavissa https://pesapuu.fi/wpcontent/uploads/2018/03/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf

Åkerman E, A-K., Holmqvist, R., Frostell, A., Falkenström, F. 2020. Effects of mentalization-based interventions on mental health of youths in foster care. Viitattu 20.12.2020. Saatavissa <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13575279.2020.1812531?needAccess=true>